
Tarihsel ve Entelektüel Bağlam İçinde Murray N. Rothbard'ın Anarko-Kapitalist Siyasî Teorisi*

Roberta Modugno Crocetta[°]

1. Liberteryanizm ve Anarko-Kapitalizm

Birleşik Devletler'de kullanıldığı şekliyle liberteryanizm terimi, klasik liberalizmle direkt bağlantılı ve Avusturya ekonomi ekolü ile karşılaşması sayesinde son elli yıldır yeni bir hayatıyet kazanmış olan düşünce ekolünü anlatır. Amerikan liberteryanizmi, klasik liberalizmin ve bireyciliğin en son gelişmesi olarak düşünülebilir. Bu düşünce ekolünün asıl kökleri, John Locke'un *Two Treatises on Civil Government*¹ indadır ve Amerikan Bağımsızlık Bildirisi ile Thomas Jefferson'ın fikirleri tarafından hakıyla temsil edilen ve Devlet'e ve Hükümet'e karşı eleştiri ve güvensizliğe dayanan siyâsi gelenek içinde iyice kökleşmiştir.

Klasik liberal doktrin, büyük ölçüde Yeni Dünya'da geliştirilmiştir, o ölçüde ki, Amerikan Bağımsızlık Bildirisi, açıkça, bireyin doğal hakları doktrinine ve devletin bu hakları korumak için mevcut olduğu, bunun sonucu olarak, eğer bunu yapmazsa, halkın yönetimi azledebilmesi gerektiği ilkesine dayanmaktadır. Sömürge döneminde bile bireyci anarşizm, yani klasik liberalizmin köktenci yorumu gelişmeye başlamıştı. Bireyci anarşizmin ana fikri, adalet ve uyumu sağlamada serbest piyasanın temel bir role sahip oldu-

* <http://www.mises.org/journals/scholar/Modugno.PDF>.

[°] İktisat profesörü.

¹ J. LOCKE, *Two Treatises on Civil Government*, 1690. Locke'un fikirleri, Thomas Gordon ve John Trenchard'ın bunları ortaya çıkarmaları sayesinde, Amerikan kolonilerinde iyi bilinir hâle gelmiştir. Bkz., T. GORDON, J. TRENCHARD, *Cato's Letters*, 1719-1723, edited by C. Lottieri, Macerata, Liberilibri, 1997.

ğu ve bireylerin özgür birlikliliklerine dayanan devletsiz bir toplumdur. Bu düşünce ekolünün 19. yüzyıldaki belli başlı temsilcileri, Josiah Warren (1819-1874)², Lysander Spooner (1808-1887)³ ve Benjamin Tucker (1854-1939)⁴ idi.

Ancak, George Nash'in, "çağımızın entelektüel tarihinde çok önemli bir olay"⁵ diye tanımlamakta tereddüt etmediği, Avusturya ekonomi ekolünün önde gelen temsilcilerinden bazılarının Birleşik Devletler'e yaptıkları "Büyük Göç"ü dikkate almadan, liberteryanizmi tam olarak anlamak mümkün olmayacaktır. Savaşın sürdüğü bir dönemde, Avusturya ekonomi ekolüne mensup bir grup âlim, Birleşik Devletler'e gitmek üzere Avrupa'dan ayrıldı. Bunlar arasında, Ludwig von Mises, Joseph Schumpeter, Gottfried Haberler, Fritz Machlup ve Oscar Morgenstern de vardı. Bunlardan bazıları, Amerikan akademiyası içinde çok iyi mevkiiler elde ettiler ve Avusturya marjinalist ekolünün fikirlerinin yayılmasına katkıda bulundular. Özellikle Ludwig von Mises'in New York'a göç etmesi, bu fikirlerin Birleşik Devletler'de yayılma ve klasik liberalizmin yeniden canlanması bakımından çok önemliydi.⁶ Von Mises, Avrupa'dan 1940'ta ayrıldı ve 1945'ten 1949'a kadar New York Üniversitesi'nde ders verdi. 1969'un sonuna kadar, Volker Vakfı'nın desteğinde, New York Üniversitesi'nde, Avusturya ekonomik teorisi konusunda haftalık seminerler verdi. 1944'te, von Mises'in, Amerikan liberteryanizminin büyük entelektüel borcu bulunan iki kitabı yayınlandı: *Omnipotent Government*⁷ ve *Bureaucracy*⁸. Her iki kitabın da ana konusu, her şekildeki devlet müdahalesinin sebep olduğu zarardı. Von Mises'in hem ekonomik, hem de siyâsi fikirler tarihinde gerçek bir kilometre taşı olarak görülebilecek olan eseri ise, yazarın, insan davranışının praksiyolojisini ya da ilmini açıkladığı *Human Action*'dir. Von Mises'e göre insan, davranışını, sübjektif hedeflerine ulaşma yollarına uygun

² Bkz. J. WARREN, *Equitable Commerce*, Burt Franklin, New York, 1852; *True Civilization*, Burt Franklin, New York, 1867.

³ Bkz. L. SPOONER, *The Unconstitutionality of Slavery*, Bela Marsh, Boston, 1860; *Natural Law*, 1882, *The Lysander Spooner Reader* içinde, ed. G. H. Smith, Fox & Wilkes, San Fransisco, 1992; *The Constitution of No Authority*, 1870.

⁴ Bkz. B. TUCKER, *Individual Liberty*, Vanguard Press, New York, 1926; *State, Socialism and Anarchism. How Far They Agree and Wherein They Differ*, Bergman, Alpine Mich, 18?

⁵ G. H. NASH, *The Conservative Intellectual in America Since 1945*, Basic Books, New York, 1976, s. 10.

⁶ Bu konuda, bkz., K. VAUGHN, *Austrian Economics in America. The Migration of a Tradition*, Cambridge University Press, Cambridge, 1994. M. N. ROTHBARD, *Ludwig von Mises: Scholar, Creator, Hero*, Ludwig von Mises Institute, Auburn, 1988. Von Mises'in ünlü seminerine devam edenler arasında, Rothbard'dan başka, Leonard Liggio, Ralph Raico, Hans Sennholz, Louis Spadaro, Israel Kirzner ve George Raisman da vardı.

⁷ L. VON MISES, *Omnipotent Government*, Yale University Press, New Haven, 1944.

⁸ L. VON MISES, *Bureaucracy*, Yale University Press, New Haven, 1944

olarak seçer ve bu sıfatla her zaman akılcıdır. İnsan davranışının aksiyomu şöyledir: “bireyler belli amaçlara ulaşmaya uygun biçimde davranırlar”. Bundan başka bazı doğal sonuçlar vardır –insan kaynaklarının ve bir kaynak olarak zaman faktörünün değişkenliği ve darlığı. İnsan davranışı aksiyomu ve bunun doğal sonuçlarıyla başlayan von Mises, serbest piyasanın, çok değişik amaçlara ulaşmanın ve bu suretle en fazla sayıda insanı tatmin etmenin en iyi yolu olduğuyula devam eder.⁹ Mises'in eserine ilâveten, liberteryanizmin yeniden doğuşuna yol açan diğer bazı önemli olaylar da söz konusuydu. 1944'te, Hayek'in kitabı *The Road to Serfdom*¹⁰ [Türkçe çevirisi, *Kölelik Yolu*, Liberte Yay., 1999, 2. Baskı] yayınlandı, 1940'lı yıllarda Albert Jay Nock'un (1870-1945)¹¹ yazıları yeniden ortaya çıktı ve 1955'te <<*National Review*>>¹² kuruldu. 1950-1960 arasında liberteryanizm için epeyce önemli bir kişilik de, 1920'lerin sonunda Sovyetler Birliği'nden Birleşik Devletler'e göç etmiş olan Ayn Rand (1905-1982)¹³ idi. 1960'larda Rand, Amerikan kolejlerindeki öğrenci kitlesinden çok büyük bir onay gören kapitalizm yanlısı fikirleri yayan bir entelektüel grup olan objektivist hareket adındaki akımı başlattı. Rand, “kapitalizmin, bütün mülkiyetin özel şahısların elinde bulunduğu mülkiyet

⁹ L. VON MISES, *Human Action*, Yale University Press, New York, 1949, s. 16-18, 12-14, 22.

¹⁰ F. A. VON HAYEK, *The Road to Serfdom*, Routledge & Son, London, 1944. <<New York Times Book Review>>da, Henry Hazlitt, *The Road to Serfdom*'ün “neslimizin en önemli kitaplarından biri” olduğunu, [...] sadece John Stuart Mill'in *On Liberty*'si ile mukayese edilebileceğini yazar. *The Road to Serfdom*'da Hayek, planlı ekonomiye dönme eğilimi ve böyle bir planlamanın birey özgürlüğüne yıkıcı etkisinden dolayı endişelidir. Kolektivizm dâimâ ve kaçınılmaz olarak totaliteryendir ve köleliğe götürecektir. Buna karşı Hayek, ne yazık ki terk edilmiş olan bireyciliği ve klasik liberalizmi teklif etmektedir.

¹¹ Özellikle bkz., A. J. NOCK, *Our Enemy, The State*, William Marrow and co., New York, 1935. Nock'un eserleri arasında, ayrıca bkz., *The Memoirs of a Superfluous Man*, Harper & Brothers, New York, 1943; *The Theory of Education in the United States*, Harcourt, Brace, 1926; Jefferson, Harcourt, Brace, 1926; *On Doing the Right Thing and Other Essays*, Harper & Brothers, New York, 1928.

¹² Bir grup muhafazakâr ve liberteryen entelektüel, <<*The National Review*>> etrafında toplandı. Eğer bu grup bir amalgam ise, bunun ana bileşeni anti-komünizm idi. Komünizm, gerek iç ve gerekse dış alanda küresel bir tehdit olarak görülüyordu. Tehdit, G. Nash'in “Fransa ve İtalya, güçlü ulusal komünist partiler tarafından zayıflatılmaktadır” diye yazdığı gibi, özellikle de dış dünyada apaçıktı. Bkz., G. NASH, op. cit., s. 89. <<*The National Review*>>ın başlıca temsilcilerinden biri de, F. Von Hayek'in “Why I'm not a Conservative?” başlıklı ünlü bir makalesiyle katkıda bulunduğu, meşhur bir antoloji olan “What is Conservatism?”i 1964'te yayınlayan Frank Meyer'di.

¹³ 1950'ler ve 1960'lar boyunca minimum devlet faaliyetinin destekleyicisi ve liberteryanizm savunucusu olan romancı ve filozof Ayn Rand. Asıl adı Alyssa Rosenbaum olan Ayn Rand, St. Petersburg'da zengin bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Gençliğinde kendisinin ve ailesinin hayatı Rus Devrimi'yle altüst oldu. Rosenbaumların aile şirketi Komünist rejim tarafından kamulaştırıldı ve mevcut tasarruflarını harcamış olduklarından, bütün aile yoksulluğa düştü.

hakları dahil, bireysel hakların tanınmasına dayanan bir sosyal sistem” olduğunu gösteriyordu, fakat hepsinden önemlisi, onun, “kapitalizmin ahlâki gerekçesinin, onun, insanın hayatını insan marifetiyle koruyan, egemen ilkesi adalet olan ve insanın rasyonel doğasına uyan tek sistem olması gerçeğinde yattığını” düşünmesidir.¹⁴ Bu fikirler, Rand ve sempatizanlarının, von Mises’in seminerlerine devam etmelerine yol açmıştır.

George Nash’e göre 1950’ler, Birleşik Devletler’de klasik liberalizmin yeniden keşfine işaret etmektedir. New Deal dönemi hâlâ son tecrübeydi ve Amerikalılar, o dönem politikaları üzerinde ısrar etmekten henüz vazgeçirilememişti. Siyâsi tartışmanın ana temaları, ekonomiye devlet müdahalesi ve Keynesçilik olmaya devam ediyordu. Dış politika bağlamında ise, Soğuk Savaş ve Stalinist Rusya totaliteryanizminin kabul edilmesi, liberteryen ve bireyci fikirlerin gelişmesi açısından verimli bir zemin yarattı. Hepsinden önemlisi, baskıcı devletçilik yenilgiye uğramış olsa bile, Nash’in sorduğu gibi, “görünmez el, bürokratin ve gizli polis çok fazla görünür elinden daha tercihe şâyân değil miydi?”¹⁵

Son otuz yılın Amerikan siyâsi tartışmaları içinde liberteryanizm¹⁶, bireyin özgürlüğü ve temel öz-mülkiyet hakkı adına Devlet ve daha önemlisi

Diktatörlük, açlık ve sürgün terörüne ilişkin tecrübeleri, genç kadının hayatında silinmez biçimde iz bıraktı ve 1920’lerin sonunda Rand, Birleşik Devletler’e göç etmeyi başardığında, ateşli komünizm karşıtlığı ve kolektivist rejimin hastalıklarını ortaya dökmesi sebebiyle ün kazandı. Rand’ın eserleri arasında, bkz., A. RAND, *The Virtue of Selfishness. A New Concept of Egoism*, New American Library, New York, 1961; *Capitalism: the Unknown Ideal*, Signet Books, New York, 1967. Rand konusunda, bkz., C. M. SCIABARRA, *Ayn Rand. The Russian Radical*, The Pennsylvania State University Press, University Park, 1995.

¹⁴ A. RAND, *What is Capitalism?*, *Capitalism: The Unknown Ideal* içinde, cit., s. 19-20.

¹⁵ G. NASH, Op. cit. s. 34.

¹⁶ Liberteryanizm konusundaki literatür arasında, bkz., J. NARVESON, *The Libertarian Idea*, Temple University Press, Philadelphia, 1988; L. E. LOMASKY, *Persons, Rights, and the Moral Community*, Oxford University Press, New York, 1987; T. R. MACHAN, *Human Rights and Human Liberties*, Nelson Hall, Chicago, 1975; *Individuals and Their Rights*, Open Court, La Salle, 1989; *Private Rights, Private Illusions*, Transaction, New Brunswick, 1994; D. RASMUSSEN, D. U. DOUGLAS, *Liberty and Nature*, Open Court, La Salle, 1991; *Anarchism, <<Nomos>> un özel sayısı*, eds. J. Chapman ve R. Pennock, New York University Press, New York, 1978; J. HOSPERS, *Libertarianism*, Nash, Los Angeles, 1971; J. TUCCILLE, *It Usually Begins With Ayn Rand*, Fox & Wilkes, San Francisco, 1972; *Liberty Against Power: Essays by Roy A. Childs Jr.*, ed. J. Kennedy Taylor, Fox & Wilkes, San Francisco, 1994; *Freedom and Virtue*, ed. G. W. Carey, University Press of America, Lanham, 1984; *Liberty for the 21st Century*, ed. T. R. Machan ve D. B. Rasmussen, Rowman & Littlefield Publishers, 1995; D. BOAZ, *Libertarianism: A Primer*, The Free Press, New York, 1997; J. L. KELLEY, *Bringing the Market Back In*, New York University Press, 1997; *The Economics of Liberty*, ed. L. H. Rockwell, Ludwig von Mises Institute, Auburn, 1990; H. ARVON, *Les libertariens américains*, P.U.F., Paris, 1982; P. LEMIEUX, Du

devletçiliğe radikal bir eleştiriye dayanan ana fikriyle, giderek artan bir önem kazanmıştır. Klasik liberalizme ait ve aşırı sonuçlarına karşı sınırlı güç ve fonksiyona sahip bir Devlet ilkesini kabul eden liberteryenler, Devleti, asgari sayıda fonksiyonu olması gereken, yine de gerekli bir kötülük olarak görmeye devam edenler (ki aralarında Ayn Rand ve Robert Nozick vardır)¹⁷ ve Devletin bir kötülükten başka hiçbir şey olmadığını düşünenler olmak üzere, ikiye ayrılmışlardır. Asgari sayıda fonksiyona sahip bir Devleti savunan teorisyenler, fonksiyonları yurttaşların haklarını korumak ve güvenliği sağlamakla sınırlanmış, sırf gece bekçisi olan bir Devlet fikrini desteklemişlerdir. Liberteryenizmin diğer türü, fikirleri anarko-kapitalizm başlığı altında toplanan anarşist olanıdır. Murray Rothbard'dan başka, anarko-kapitalist tezlerin başlıca savunucuları, David Friedman¹⁸, Hans Herman Hoppe¹⁹, Bruce Benson²⁰, Randy Barnett²¹, Jerome Tuccil ve Roy Childs'dır. Her iki tür liberteryenizmin ortak unsuru ise, en fazla sayıda insanın mutluluk elde etmesinin tek yolu ve sübjektif değerlere ve hedeflere uygun tek sistem olması sebebiyle, serbest piyasaya daha da fazla alanı terk etme gereği şeklindeki kanaattir. Liberteryenler, eğitim, yol yapımı ve yönetimi, ulaştırma ve haberleşme araçları, su kaynakları, posta sistemi vesaire gibi konularda tercih yapma özgürlüğü olan özel yurttaşlar arzu ederler. Anarko-kapitalistler ise, bunlara ek olarak, Devletin varlığını meşrulaştıran alışılmış fonksiyonlarını, yani savunmayı ve adalet yönetimini de serbest piyasaya emanet etmeyi savunurlar ve aynı bölge içinde, birbirleriyle rekabet eden bir koruma acentaları sistemini önerirler. Anarko-kapitalistlerin düşüncesine göre, Devlet ahlak dışı bir kurumdur, çünkü, sayısız tekelleri sebebiyle birey haklarını çiğner ve ayrıca mal ve hizmet temininde de verimsiz bir kurumdur. Bu nedenle, Devlet fikrinin ötesine geçen, rızaya dayalı küçük topluluklardan

liberalisme à l'anarchocapitalisme, P.U.F., Paris, 1983; A. LAURENT, l'individualismo radicale dei libertari americani, Storia dell'individualismo içinde, Il Mulino, Bologna, 1994, s. 95-109; R. CUBEDDU, Il libertariansim, Atlante del liberalismo içinde, Ideazione, Liberilibri, 1997. İtalya'da geçenlerde yayınlanan cilt, liberteryen tartışmaya katkıda bulunmuştur, *Contro lo Stato Massimo*, ed. CIDAS, Liberilibri, Macerata, 1998.

¹⁷ Bkz., R. NOZİCK, *Anarchy, State and Utopia*, Basic Books, New York, 1974.

⁸ Bkz., D. FRIEDMAN, *The Machinery of Freedom*, 1973, Open Court, La Salle, 1989.

¹⁹ H. H. HOPPE, *Fallacies of Public Goods Theory and the Production of Security*, << *Journal of Libertarian Studies* >> içinde, n. 1, Kış 1989, s.27-46.

²⁰ B.BENSON, *The Enterprise of Law: Justice Without the State*, Pacific Research Institute, San Francisco, 1990.

²¹ R. BARNETT, *Whither Anarchy? Has Robert Nozick Justified the State?*, << *Journal of Libertarian Studies* >> içinde, n. 1, Kış 1977, s. 15-21; *Toward a Theory of Legal Naturalism*, Ibid., n. 2. Durum 1978, s. 97-107.

oluşan ve belli bir bölgede güç kullanımının tek elden kontrolü kavramına dayanan bir ulus senaryosu teklif ederler.²²

2. Murray N. Rothbard: Hayatı ve Eserleri

David Gordon, Murray N. Rothbard'ı "özgürlük savunucusu bir âlim"²³ olarak tanıtır. Aslında, Rothbard'ın çok sayıdaki eserlerinin tamamı, bir ortak paydayla nitelenir –birey özgürlüğünün hırslı bir savunusu.

Rothbard, Doğu Avrupa kökenli Yahudi göçmenlerin oğlu olarak, 1926'da New York'ta dünyaya geldi. Matematik dalında mezun olduğu Columbia Üniversitesi'nde eğitim gördü ve *The Panic of 1819*²⁴ başlıklı teziyle iktisat tarihi alanında doktora derecesine hak kazandı. 1966'dan itibaren Brooklyn Politeknik Üniversitesi'nde ekonomi dersleri verdi ve Columbia Üniversitesi'nde hukuk ve siyaset düşüncesi konusundaki tarih seminerinin bir bölümünde ders anlattı. 1986'da, Las Vegas'taki Nevada Üniversitesi'ne İmtiyazlı Ekonomi Profesörü olarak atandı. İlgi alanları, ekonomi, tarih ve siyaset felsefesiydi ve ekonomi alanında yazdığı eserler, *The Panic of 1819, America: Great Depression*²⁵ ve *An Austrian Perspective on the History of Economic Thought*²⁶;

²² Bkz. M. N. ROTHBARD, *Nations by Consent: Decomposing the Nation State*, <<Journal of Libertarian Studies>> içinde, Sonbahar 1994, s. 1-10.

²³ D. GORDON, *Murray N. Rothbard: A Scholar in Defense of Freedom*, Ludwig von Mises Institute, Auburn, 1986, s. 5. Bu kitap, Murray Rothbard'ın kişiliğini ve eserlerini araştırmak isteyen bir kimse için vazgeçilmez bir bibliyografik eserdir. David Gordon'un bu eserinden başka, Rothbard hakkındaki literatür için, bkz., N. P. BARRY, *Anarcho-capitalism, On Classical Liberalism and Libertarianism* içinde, MacMillan Press, London, 1986, s. 161-191; *Rothbard: Liberty, Economy and State*, <<Journal des Economistes et des Etudes Humaines>> içinde, VI, 1 Mart, 1995; *Man, Economy and Liberty. Essays in Honor of Murray N. Rothbard*, eds. W. Block ve L. H. Rockwell, The Ludwig von Mises Institute, Auburn, 1988; *M. N. Rothbard: in Memoriam*, ed. L. H. Rockwell, The Ludwig von Mises Institute, Auburn, 1995; C. R. TAME, *Creating a Science of Liberty: The Life and Heritage of Murray N. Rothbard, 1926-1995*, <<Free Life. A Journal of Classical Liberal and Libertarian Thought>> içinde, n. 23, Ağustos 1995, s. 7-8; L. M. BASSANI, *Introduzione a M. N. ROTHBARD, L'etica della libertà, Liberilibri*, Macerata, 1996; N. IANELLO, <<Concepte in libertà>>. *Le nazioni libertarie nel modello di Murray Rothbard*, *Nazione cos'è* içinde, eds. N. Ianello, C. Lottieri, L. Flacco Editore, Treviso, 1996, s. 54-70. G. NASH, *Op. cit.*, s. 126-130, 313-319'da, Rothbard'la ilgili mükemmel bölümler bulunabilir; E. J. DIONNE, *Why Americans Hate Politics*, Simon & Shuster, New York, 1991. 1960'lardaki çalkantılı yılların ve öğrenci protestolarının bir ürünü olarak liberteryanizmi ve Rothbard'ın başarısını, özellikle Nash yorumlamaktadır. Ayrıca, R. A. MODUGNO, *Murray N. Rothbard e l'anarcho-capitalismo americano*, Rubbettino, Soveria Mannelli, 1998'e başvurulmasını önerebilirim.

²⁴ M. N. ROTHBARD, *The Panic of 1819*, Columbia University Press, New York, 1962. Yazarın tezi, 1819'daki ilk Amerikan ekonomik bunalımına, ekonomik alana devlet müdahalesinin sebep olduğudur.

²⁵ M. N. ROTHBARD, *America's Great Depression*, Van Nostrand, Princeton, 1963. Rothbard'ın buradaki tezi, Büyük Bunalım'ın gerçek nedeninin Federal Bank'ın siyasi müdahalesiydi ve bu yüzden de, 1929'da çöken kapitalizm değil, müdahalecilikti.

Amerikan kolonilerinin, 17. yüzyıldan Amerikan Devrimi'ne kadarki tarihi olan *Conceived in Liberty*²⁷; ekonomi alanındaki eserleri, *Man, Economy and State*²⁸ ve *Power and Market*²⁹; siyaset felsefesi konusundakiler, *For A New Liberty*, *The Libertarian Manifesto*³⁰ ve *The Ethics of Liberty*³¹'dir. Ayrıca birtakım denemeler, makaleler, önsözler ve kitap eleştirileri de yazmıştır. Liberteryen Parti'nin ideolojisinde temel bir rol oynadı, Ludwig von Mises Enstitüsü'nün Başkan Yardımcısı ve Liberteryen Araştırmalar Merkezi'nin ortak kurucusuydu. <<*Review of Austrian Economics*>>in editörü ve <<*Journal of Libertarian Studies*>>in yöneticisiydi. 7 Haziran 1995'te New York'ta öldü.

Rothbard, henüz öğrenciyken, Ludwig von Mises'in New York Üniversitesi'nde her hafta verdiği, Avusturya marjinalizmi konusundaki seminerlere gitmeye başladı. Bir delikanlı olduğu hâlde, Roosevelt'in New Deal politikalarının devam eden etkilerine, Komünizmin fikirlerine esasen daha önce karşı çıkmaya başlamıştı ve von Mises'le karşılaşması ise kesinleştirici oldu. Kendisinin de hatırlattığı gibi, "ne mutlu ki, von Mises'in seminerinin başlaması ile *Human Action*'ın yayınlanması aynı zamana rastladı [...]. *Human Action* şudur: von Mises'in en büyük başarısı ve insan zihninin, yüzyılımızdaki en iyi ürünlerinden biri. Mises, kendi geliştirdiği metodoloji ve praksiyolojiye dayanarak ekonomi ilmini bütünlemiş ve insanoğlunun var olduğu ve dünyada, kendi en değerli amaçlarına ulaşmaya çalışmak için birtakım metotlar kullanarak davrandıkları şeklindeki kaçınılmaz temel aksiyom üzerine oturtmuştur. Von Mises, doğru ekonomi teorisinin bütün o muazzam yapısını, bireysel insan davranışına ilişkin bu en eski gerçeğin mantıksal anlamlarına göre inşa etmektedir".³² Zaten serbest piyasa taraftarı olan Rothbard'a göre, von Mises'in fikirleri esastı, çünkü Rothbard da, serbest piyasanın, refah ve özgürlüğü tesis etmenin ve artırmanın en iyi yolu olduğunu düşünüyordu. Avusturya Ekolü'nün ekonomik teorisini Amerikan liberteryen geleneğiyle birleştiren Rothbard, liberteryen fikirlere sempatisi olanlar için bir referans noktası olmuştur. Rothbard'ın evi, âlimler, felsefeciler, profesörler ve öğrenciler için bir toplantı yeri hâline gelmişti. Walter Block'un da ifade ettiği gibi, Rothbard, liberteryenizmin dirilişinin "entelektüel babası"ydı.³³

²⁶ M. N. ROTHBARD, *An Austrian Perspective on the History of Economic Thought*, 2 cilt, Edward Elgar Publishing Company, Brookfield, 1995.

²⁷ M. N. ROTHBARD, *Conceived in Liberty*, 4 cilt, Arlington House, New Rochelle, 1975-1979.

²⁸ M. N. ROTHBARD, *Man, Economy and State*, Van Nostrand, Princeton, 1962.

²⁹ M. N. ROTHBARD, *Power and Market*, Institute for Human Studies, Menlo Park, 1970.

³⁰ M. N. ROTHBARD, *For A New Liberty*, The Libertarian Manifesto, MacMillan, New York, 1973.

³¹ M. N. ROTHBARD, *The Ethics of Liberty*, Humanities Press, Atlantic Highlands, 1982.

³² M. N. ROTHBARD, *Ludwig von Mises*, cit., s. 64.

³³ W. BLOCK, Murray N. Rothbard, *In Memoriam*, cit., s. 23

3. Saldırgan Devlet

John Kelley'in de yazdığı gibi, Rothbard, 1949'da von Mises'in seminerlerine gitmeye başlamasının hemen ardından, bir anarko-liberteryen olmuştu.³⁴ Von Mises, bir anarko-kapitalist değildi, aslında o, anarşistlerin temelde samimi olduklarına ama güç kullanımı konusunda bir tekelin olmasının zorunluluğuna ikna olmuştu, [çünkü] “zihinleri, toplumsal işbirliğinin faydalarını anlayamayacak kadar sınırlı olan bireyler ve birey grupları dâimâ var olacaktır”.³⁵ Fakat von Mises'in, “laissez-faire politikasının herkes için barışa ve daha yüksek hayat standartlarına götürdüğü, buna karşılık devletçiliğin çatışmaya ve daha düşük yaşama standartlarına yol açtığı”ni³⁶ kanıtlamasından sonra, Rothbard'a göre, “bütün diğer hizmetler gibi, savunma ve güç kullanımı da serbest piyasa tarafından finanse edilebilirdi”.³⁷ Bizzat Rothbard, 1949-50 kışında, sol cenahtan bazı öğrencilerle konuşması esnasında, kendisi açısından bütün alanlarda serbest piyasayı desteklemenin, ama aynı zamanda bir Devlet polis gücüne taraftar olmanın bir arada imkânsız olduğunun farkına vardığını nakletmektedir: “bütün düşüncem çelişkiliydi [...], yalnızca iki mantıklı ihtimal vardı: sosyalizm veya anarşizm. Benim için bir sosyalist olmak tartışma dışı olduğundan, meselenin karşı konamaz mantığıyla, kendimi bir özel mülkiyetçi anarşist, ya da daha sonra adlandıracağım gibi, bir anarko-kapitalist olmaya doğru itilmiş buldum”.³⁸

Rothbard, anarko-kapitalist teorisini, Amerikan politikasının, giderek artan biçimde refah ve savunma harcamalarını artırmak üzerinde yoğunlaştığı 1960'lı yıllarda geliştirdi. Gerçekten de Kennedy'nin başkanlığı bütün bu dönemi simgelemektedir. Kennedy'nin ekonomik fikirleri, ana eksenini, savunmaya dönük kamu harcamalarını artırmak, NASA uzay programları ve ayrıca kamu yatırımlarını, kamu çalışanlarının maaşlarını ve işsizlik tazminatlarını yükseltmek olan Keynesçi türden düzenlemelerden ilham alıyordu. Savunma ve refah harcamalarındaki artış, 1960'lar boyunca devam etti.³⁹ Başkan Johnson'ın siyaseti, dış politika ve kendisinin Muhteşem Toplum diye tarif ettiği, fakat Rothbard'ın refah-savaş Devleti⁴⁰ olarak adlandırdı-

³⁴ J. L. KELLEY, Op. cit., s. 93.

³⁵ L. VON MİSES, *Human Action*, cit., s.

³⁶ M. N. ROTHBARD, In Defense of “Extreme Apriorism”, << *Southern Economic Journal* >> içinde, January 1957, s. 314-320, şu anda *The Logic of Action I: Method, Money, and the Austrian School* içinde, Edward Elgar, Cheltenham, 1998, s. 100-108.

³⁷ M. N. ROTHBARD, *Power and Market*, cit., s. VI.

³⁸ M. N. ROTHBARD, What's Wrong With Liberty Poll; or, How I Became A Libertarian, << *Liberty* >> içinde, Haziran 1988, s. 53.

³⁹ G. MAMMARELLA, *Storia degli Stati Uniti dal 1945 ad oggi*, Laterza, Roma-Bari, 1992, s. 254-258.

⁴⁰ M. N. ROTHBARD, For a New Liberty, cit., s. 18.

ğı program harcamalarıyla karakterize edilmiştir. Kennedy'nin ünlü, "ülkenin senin için ne yapabileceğini değil, senin ülken için ne yapabileceğini sor" sözü, Rothbard'a göre, Devletin iç ve dış çıkarlarını korumak için yurttaşlarından özgürlüklerini, mülkiyet haklarını ve hattâ hayatlarını feda etmesini isteyen, giderek istilâcı ve saldırgan olan refah-savaş Devleti'ni gözlerden saklamaya yönelik şiirsel bir girişimden başka bir şey değildi.

Carl Menger, bazı fikirlerini, sosyalizmin yayılmasıyla, müdahaleci devletin başarısızlıklarıyla ve merkez bankalarının büyüyen gücüyle karşı karşıya kalmış olan tarihî Alman Ekolü, von Mises ve Hayek'e muhalif olarak ayırtılandırmıştır. Rothbard ise, refah devletinin büyümesine, servetin yeniden dağıtılmasına ve ayrıca Birleşik Devletler tarihinin en dramatik bölümlerinden birine tanıklık etme durumundaydı -Vietnam savaşı. 1961'de Kennedy, Amerikan varlığını Vietnam'a çıkardı ve izleyen yıllarda Birleşik Devletler, gittikçe çatışmaya daha fazla bulaştı ve ancak 1970'lerin başında, neredeyse 10 yıllık bir ulusal olağanüstü dönem, 55,000 ölü, 300,000 yaralı ve 110 milyar dolarlık bir maliyetle Vietnam'dan çekildi.⁴¹ Şüphe yok ki, Kennedy ve Johnson yönetimlerinin verdiği tecrübe, 500,000 Amerikan askerini Vietnam'ın bataklık ve ormanlarına gönderen bir Devlet'e karşı ortaya çıkan inanç kaybı, şüphencilik ve daha sonraki Watergate Skandalı, Rothbard'ın fikirleri ve daha genelde liberteryen fikirlerin yayılması ve başarısı için verimli bir zemin hazırlamıştır.⁴² Bu durum, Rothbard'ın, hakkında en sert eleştirilerinden birini yazdığı refah-savaş Devleti aleyhine idi: "Kişi ve mülkiyet haklarına yönelik herhangi bir; ve bütün birey veya grup saldırısına karşı çıkan liberteryen, tarih boyunca ve günümüzde, merkezî, baskın ve ezici bir saldırganın farkına varır: Devlet. Diğer bütün sol, sağ ve aralarındaki düşünürlerin tersine, liberteryen, toplumdaki bir başka kişi veya grup tarafından yapıldığında, hemen herkesin ahlak dışı, yasadışı ve suç olduğunda mutabık kalacağı eylemleri Devletin yapmasına onay vermeyi reddeder. [...] Devlet, âdeti olduğu üzere kitlesel cinayet işler, buna savaş veya bazan isyanın bastırılması denir; Devlet, kendi askerî gücünün içine köleleştirerek katar, buna askere alma denir; zorla hırsızlık uygulamasıyla yaşar ve varlığını sürdürür, buna vergilendirme denir. Liberteryen, insanların çoğunluğu tarafından desteklensin ya da desteklenmesin, bu tür uygulamaların, onların doğasına uygun olmadığı konusunda ısrarlıdır: toplumsal onaya bakmaksızın, Savaş Kitlesel Cinayettir, Askere Alma Köleliktir ve Vergilendirme Soygundur. Özetle, liberteryen, neredeyse tamamen, kralın çıplak olduğunda ısrar eden, masaldaki çocuktur".⁴³ Böylece, Dionne'in yazdığı gibi, "liberteryenizmin doğuşu, aynı zamanda, de-

⁴¹ G. MAMMARELLA, Op. cit., s. 384.

⁴² E. J. DIONNE, Op. cit., s. 280-282.

⁴³ M. N. ROTHBARD, For a New Liberty, cit., s. 24-25.

mokratik sistemdeki köklü bir hastalığın göstergesidir. [...] Liberteryanizm, Vietnam'ın, Watergate'in ve Carter'lı yıllardaki başarısızlıkların bıraktığı iz sayesinde popüler olmuş, Amerika'nın demokratik cumhuriyet liderlerinin "bir cinayet şebekesi" teşkil ettiği görüşü giderek daha fazla kabul görür hâle gelmiştir".⁴⁴

4. Saldırmazlık Aksiyomu

1973'te, *For A New Liberty*'de Rothbard, önce teorisinin kavramsal varsayımlarını ele alarak, daha sonra da toplumun somut problemlerine liberteryen çözümler ortaya koyarak, kendi anarko-kapitalist teorisini bütünüyle anlatmaktadır. Rothbard'ın liberteryen teorisi, saldırganlığın, "kişiye ya da mülkiyete karşı bir başka kimsenin fiziksel şiddet kullanımının veya tehdidinin başlaması"⁴⁵ olarak tarif edildiği, saldırmazlık aksiyomuna dayanır. Liberteryanizmin ana fikri, vergilendirme, zorunlu askere alma ve kendi savunma ve hakemlik hizmetlerini zorla kabul ettirme yollarıyla, bu tür bir saldırganlık tekeli dâimâ kendisine tahsis etmiş olan Devletin zımnen kınanması anlamına gelecek şekilde, bireyler ve mülkleri aleyhinde eylemde bulunma hakkının reddedilmesidir. Devlet, güç, hukuk, yargı yetkisi, para basma yetkisi, kullanılmayan arazi, yollar ve otoyollar, kıyı suları ve hattâ posta sistemi üzerindeki tekeli gasp ederek almıştır. Rothbard, Devlet aparatının gerçek yapısıyla bağlantılı bir özellik kaydeder -Devlet, kendi gelirini baskıyla elde eden ve eğer bu gelir elde edilemezse "dehşetli cezalarla tehdit eden" tek varlıktır; öte yandan, toplumdaki diğer bütün bireyler ve gruplar, mal ve hizmet üreterek ve satarak, ya da bağışlarla veya miraslarla kendilerini geçindirirler.⁴⁶

Ama saldırmazlık aksiyomuna nasıl varırız? Ve Rothbard için, onu böyle radikal bir tarzda yorumlamak nasıl mümkün olmaktadır? John Locke tarafından da ifade edilmiş olan öz-mülkiyet kavramı, bu açıdan temel kavramlardan biridir. Haddizatında, öz-mülkiyet fikri üzerindeki vurgu sayesinde ki, klasik liberalizmin tanımı, radikal liberteryen teoriye doğru değişim geçirmektedir. *For A New Liberty*'de, "öz-mülkiyetin, mülkiyet haklarının ve serbest piyasa ekonomisinin liberteryen temsilcisi [...] bir klasik liberal ve liberteryen" olarak nitelediği John Locke'a, "büyük mülkiyet teorisyeni"⁴⁷ şeklinde açıkça atıfta bulunan da bizzat Rothbard'dır. Aslında Locke'un doktrininin temel noktaları, "öz-mülkiyetin kökenleri, türetilmiş mülkiyet ve serbest mübadele hakkı, devletin bu hakları koruma aracı olarak meşruiyeti ve o amaçları ihlâl

⁴⁵ M. N. ROTHBARD, *For a New Liberty*, cit., s. 23.

⁴⁶ M. N. ROTHBARD, *The Ethics of Liberty*, cit., s. 162.

⁴⁷ M. N. ROTHBARD, *For a New Liberty*, cit., s. 31.

veya tahrip eden bir yönetimi alaşağı etme hakkı”dır.⁴⁸ Rothbard, her bireyin, “öz-mülkiyet hakkına, yani beden ve kişiliği üzerinde bir mülkiyet hakkına sahip olduğunu; fakat insanların uçan hayaletler olmadığını; kendi kendilerini rızıklandıran varlıklar olmadığını; onların ancak kendilerini çevreleyen dünya ile mücadele ederek hayatta kalabileceklerini ve gelişebileceklerini; meselâ onların arazi parçaları üzerinde olmaları gerektiğini; ayrıca hayatta kalmak ve kendilerini geçindirmek için, doğanın sunduğu kaynakları tüketici mallarına dönüştürmek zorunda olduklarını [...]; diğer bir ifadeyle, insanın sadece kendi kişiliğine değil, kontrol ve kullanımı için lüzumlu nesnelere de sahip olması gerektiğini” yazar.⁴⁹ Bu suretle, mülkiyet hakları, “insanın doğal gerçekleri üzerine inşa edilmiştir: Her bir bireyin, kendi kişiliği ve kendi işi üzerinde egosu yoluyla mülkiyeti ve keşfederek dönüştürdüğü doğal kaynaklar üzerindeki mülkiyeti”.⁵⁰ Bu demektir ki, özel mülkiyet, “onun kişiliğinin gerçek bir uzanımıdır”.⁵¹ Öyleyse, Rothbard’a göre, “bir kimsenin kendi kişiliği üzerindeki ve bir kimsenin bulduğu, dönüştürdüğü ve verdiği ya da trampa ettiği kaynaklar üzerindeki sağlam bir mülkiyet hakkı, serbest piyasa kapitalizminde bulunan türden bir mülkiyet yapısına götürür”.⁵² Sonuç olarak, bireyin temel hakkını ihlâl eden herhangi bir fiil, Rothbard’a göre yasadışı bir eylemdir.

Rothbard düşüncesinin temel bir noktası da, özel mülkiyet haklarının temel insan hakkı şeklindeki kesin tanımıdır. Rothbard’ın görüşüne göre “mülkiyet haklarından ayrı tutulacak insan hakları söz konusu değildir”. Sözelimi bütün toplantı yerlerinin mülkiyeti devlete aitse, mülkiyet hakkı olmaksızın ifade özgürlüğünü elde etmek imkânsızdır ve üstelik, eğer devlet bütün gazetelerin sahibi ise, basın özgürlüğü nasıl söz konusu olacaktır? Böyle bir şeyin anlamı bile olmayacaktır. Ama dahası vardır –madem ki insan soyut bir varlık değildir ve madem ki o “öz-mülkiyet hakkına, yani kendi hayatını kontrol etme hakkına sahiptir, öyleyse gerçek dünyada, kaynaklarla mücadele ederek ve onları dönüştürerek hayatını sürdürme hakkına da sahip olmalıdır”.⁵³ Bu demektir ki, kendi lüzumlu mallarına sahiplik hakkı olmaksızın, gerçek bir yaşama hakkı anlamsızdır. Rothbard’a göre, bir insan, eğer ürettiği veya kazandığı şeyleri dilediği gibi kullanamıyorsa, kendisini özgür sayamaz, aynı şekilde, bir birey, kendi çalışmasının ürününü kendi amaçlarına ulaşmak için kullanamıyorsa, gerçek anlamda mutluluğu elde etmek için uğraşma hakkına da sahip olamaz.

⁴⁸ M. N. ROTHBARD, *An Austrian Perspective on the History of Economic Thought*, cit., C. I, *Economic Thought Before Adam Smith*, s. 315, 316.

⁴⁹ M. N. ROTHBARD, *For a New Liberty*, cit., s. 31.

⁵⁰ M. N. ROTHBARD, *The Ethics of Liberty*, cit., s. 41.

⁵¹ M. N. ROTHBARD, *For a New Liberty*, cit., s. 31.

⁵² M. N. ROTHBARD, *Power and Market*, cit., s. 1.

5. Müdahaleci Devletin Başarısızlıkları

Rothbard, herhangi bir türden kamusal aktivitede, devlet faaliyeti yerine özel girişimin nasıl ikame edilebileceğini örneklerle açıklamaktadır. O sadece, Devletin tümüyle ortadan kaldırılmasının nasıl mümkün olduğunu değil, ayrıca, mal ve hizmetlerin temini gibi faaliyetlerde Devletin varlığının azaltılmasının mümkün ve arzu edilir olduğunu ve bu suretle, bunların özel sektör tarafından, herkes için daha büyük bir tatmin sağlayacak şekilde gerçekleştirilebileceğini de kanıtlamaktadır.⁵⁴ Zaman içinde insanlar, Rothbard'ın kaydettiği gibi, “Devletçe finansmanı eleştirmenin, pek çok insan tarafından hizmetin kendisine eleştiri gibi algılanması” noktasına varacak şekilde, Devleti, yüzyıllar boyunca icra ettiği faaliyetlerle tarif ettiler. Ancak durum hiç de böyle değildir, “liberteryen”, halihazırda Devletçe sağlanan bu önemli hizmetlerden vazgeçmek istememektedir, “onun istediği, devletin yerine özel girişimi geçirmektir”.⁵⁵ Rothbard, savunma, polis gücü, adlî hizmetler, itfaiye hizmeti, yolların ve otoyolların inşası ve yönetimi, eğitim, su temini, çöp toplama, posta hizmeti ve hâlen girişimcinin Devlet olduğu daha pek çok sektör için, sadece Devletin gayri ahlaki bir kurum olması sebebiyle değil, ayrıca “serbest piyasa bu işi, bürokratik devletin zorunlu tekelinden sonsuz derecede daha iyi yapacağı”⁵⁶ için de serbest piyasadan yardım istemektedir. Rothbard, eğer mal ve hizmet üretimi serbest piyasaya bırakılırsa, bunların, Devletin temin ettiğinden daha ucuz, daha bol miktarda ve daha yüksek kalitede sağlanacağını fark etmiştir. Ayrıca, Devletin bunları finanse etmek için koyduğu muazzam hacimdeki vergilerin sonucu olarak, bu faaliyetlerin ortadan kalkacağına işaret etmiştir. “Kısacası serbest piyasada tüketici kraldır ve kâr yapmak, zarardan kaçınmak isteyen bir ticârî kuruluş, verimli çalışmak ve mümkün olduğunca düşük bir maliyetle tüketiciye hizmet sunmak için, en iyisini yapmaya çalışır. Buna karşılık, bir devlet faaliyetinden söz konusu edildiğinde her şey değişir”.⁵⁷ Buna ilişkin bâriz bir örnek, eğitimin devlet tarafından yönlendirilmesi konusunda verilmektedir. “Özel ve kâr eden işletmenin tersine, devlet bürokratu, ne verimlilikle, ne de müşterilerine elinden gelenin en iyisini yaparak hizmet etmekle ilgilenir”. Rothbard'a göre, “kâr etmeye ihtiyaç duymayan ve ticârî kaybın zararından korunmuş olan bürokrat, tüketici-müşterilerinin arzu ve taleplerini dikkate alamaz ve almaz”.⁵⁸ Rothbard'ın görüşüne göre, devlet

⁵³ M. N. ROTHBARD, *For a New Liberty*, cit., s. 43.

⁵⁴ M. N. ROTHBARD, *The Fallacy of the Public Sector*, <<*New Individualist Review*>> içinde, n. 2, Yaz 1961, s. 45-49.

⁵⁵ M. N. ROTHBARD, *For a New Liberty*, cit., s. 194.

⁵⁶ *Ivi*, s. 195.

⁵⁷ *Ivi*, s. 196.

⁵⁸ *Ivi*, s. 127.

eğitiminin sadece varlığı bile, bir dizi haksız vergi ve sübvansiyon anlamına gelir. Meselâ, çocuklarını bir özel okula göndermek isteyen anne-babalar, her hâlükârda devlet okullarının sübvansiyonunu üstlenmek zorunda kalmakta, bekar erkekler veya kadınlar ve çocuksuz, yoksul çiftler, kullanmadıkları bu hizmeti finanse etmeye zorlanmış olmaktadır. Özel okullar, çok defa, devlet desteği alan ve öğretmen ücretlerinin kamu fonlarından ödenmekte olduğu okulların rekabetiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle Rothbard, Milton Friedman'ın “fişli okul”⁵⁹ fikrinin hayata geçirilmesini ümit etmiştir. Eğer yürürlüğe konursa, bu teklif, eğitim alanında sağlıklı rekabete kapı açacak ve vergi mükelleflerini eğitimi finanse etmekten koruyarak, eğitim üzerindeki Devlet tekeline son verecektir.

Rothbard'a göre, “her mâkul devlet girişimi projesinin içine nüfuz etmiş bir vahim kusur vardır ve kaçınılmaz olarak, akılcı fiyatlandırmayı ve verimli kaynak tahsisini önler. Bu kusur sebebiyle, idarenin niyeti ne olursa olsun, devlet girişimi asla bir ticârî temel üzerinde işlemez. Bu vahim kusur nedir? Bu, devletin zorlayıcı vergilendirme gücü yoluyla, hakikaten sınırsız kaynaklar elde edebilmesi gerçeğidir”.⁶⁰ Aslında devlet girişimleri, özel olanların yaptığı tarzda, yani tüketiciye, mümkün olabilecek en iyi biçimde hizmet ederek ve satışlara bağlı olan kazançlarla asla gelir elde etmezler, “devlet bürosu, gelirini, cefâkâr vergi mükellefine para cezası keserek sağlar. Bu yüzden, onun çalışması verimsizdir ve pahalıya mal olur, çünkü devlet bürosunun zararlarından ve iflasından dolayı üzülmesine gerek yoktur; kayıplarını, kamu kasasından fazla para çekerek telafi edebilir”.⁶¹ “Buna karşılık,...” diye Rothbard şöyle devam eder: “...özel firmalar, sadece tüketicilerden ve yatırımcılardan kaynak elde edebilirler; diğer bir ifadeyle, onlar yalnızca, hizmetlerini değerli bulan ve satın alan tüketicilerden ve biriktirdikleri fonları kâr beklentisi içinde yatırma riskini üstlenmeye gönüllü yatırımcılardan kaynak sağlayabilirler. Özetle ve tekraren, harcama ve hizmetler, ayrılmaz biçimde piyasaya bağlıdır [...]. Serbest piyasa, kaynakları bütün insanlar için en fazla değer üreten kullanımlara yöneltmek suretiyle, gelecekteki ve şimdiki tüketim için kaynak tahsis eden bir mekanizma sağlar”.⁶² Özel sektörün verimliliği, “serbest piyasada, işadamları ve diğer üreticilerin, enerjilerini, tüketici tarafından en fazla ödüllendirilecek olan ürünlerin üretimine yöneltmeleri ve dolayısıyla bu

⁵⁹ İtalya'da, okul kuponları konusunda son zamanlarda ortaya çıkan tartışma için, bkz., D. ANTISERI, L. INFANTINO, A. MARTINO, A. M. PETRONI, *In difesa della scuola libera: il "buono scuola"*, ed. L. Infantino, Borla, Roma, 1994; *Lettera sulla scuola a studenti, genitori e insegnanti*, ed. D. Antiseri, S.E.I., Torino, 1995.

⁶⁰ M. N. ROTHBARD, *Power and Market*, cit., s. 175.

⁶¹ M. N. ROTHBARD, *For a New Liberty*, cit., s. 196.

⁶² M. N. ROTHBARD, *Power and Market*, cit., s. 175-176.

ürünlerin satışının, tüketicilerin bunlara verdiği önemin kabaca ölçüsü olması” gerçeğinden kaynaklanır.⁶³

Bu sebeplerle liberteryen program, devlet sektörünün tümüyle ortadan kaldırılmasını ve devletin bütün faaliyetlerinin özel ellere dönüştürülmesini şart koşar. Meselâ, Rothbard’a göre, yollar ve otoyolların inşa ve idaresinde, özel girişim, kolaylıkla Devletin yerine geçirilebilir. “Caddeler ve yollar dahil, bütün arazi parçalarına, bütün topraklara, özel kişilerce, bireyler, dernekler, kooperatifler veya diğer gönüllü birey ve sermaye gruplarınca sahip olunacaktır”.⁶⁴ Yerleşim bölgelerindeki yolların ve bu tür bölgelerdeki binaların sahipleri, bölgenin güvenlik ve huzurundan direkt bir çıkara sahip olacaklar ve caddelerin ve civarının etkin korunma ihtiyacını karşılayacaklardır. İnsanlar bir kez güven duydular mı, yalnızca daha sâkin ve güvenli caddelerde yuva kurmaya değil, ayrıca inşa etmeye de teşvik edilmiş olacaklardır. “Arazi sahipleri, mülkleri için dâimâ yüksek piyasa değerlerini düşük bedellere tercih ettiklerinden, verimli, iyi kaldırımlı ve güvenli caddeler inşa etmek için sağlam bir motivasyon mevcut demektir”. Rothbard, “arazi sahiplerinin ekonomik çıkarları peşinden koşmalarına güvenmenin [...], bürokratların ve devlet görevlilerinin şüpheli diğergâmlıklarına bel bağlamaktan” nasıl “sonsuz derecede daha iyi” olduğunu açıklamaktadır.⁶⁵ Eğer yollar özel girişimcilik tarafından yapılırsa ve yönetilirse ve daha sonra diğer herhangi bir mal gibi satılırsa, arz talebi karşılayacak ve biz daha büyük bir yol, köprü ve tünel bolluğuna, sonuçta daha az trafığe kavuşacağız. Yoksullara yardım etme anlamında bile, Devletten “yakalar kurtarılmalıdır. Toplumdaki zengin, orta sınıf ve aynı şekilde yoksul bütün grupların verimli enerjilerini Devletten kurtaralım, sonuç, herkesin refah ve hayat standardında muazzam bir artış şeklinde tecelli edecektir”.⁶⁶ Rothbard’ın istediği gibi, madem ki bütün kamu sektörü kalkmıştır, öyleyse polis gücü bile tamamen özel olacaktır. Ona göre, “verimsizliği bariz olan bir polis firması, derhal iflas edecek ve yok olacaktır”, çünkü “polisin serbest piyasası, müşterilerine etkin ve nazik polis himayesi sağlayıcı ödüllendirecek ve bu standardın altına düşmeyi cezalandıracaktır”.⁶⁷ Ayrıca Rothbard, hâlihazırda Devlete koruma hizmeti için ödenen vergi miktarı ile aslında arzu edilen korumanın miktarı arasındaki orantısızlığın da sona ereceğini düşünmektedir. Aynı şey, dış saldırılardan uluslar arası ölçekte korunma için de söylenebilir, “insanlar, beslenme, barınma, giyim ve tıbbi bakım vesaireyi piyasadan elde edebilmekte etmektedirler. Niçin savunma

⁶³ M. N. ROTHBARD, *The Fallacy of the Public Sector*, cit., s. 45-46.

⁶⁴ M. N. ROTHBARD, *For a New Liberty*, s. 201.

⁶⁵ *Ivi*, s. 203.

⁶⁶ *Ivi*, s. 162.

⁶⁷ *Ivi*, s. 216-217.

hizmetini de kiralamasınlar? Gerçekten de, her gün tehlikeli hizmetleri icra etmek üzere kiralanmış olan çok sayıda kişi vardır: Orman itfaiyecileri, orman bekçileri, test pilotları, polis ve özel muhafızlar ve bekçiler. Askerler neden aynı şekilde kiralanmasın?”⁶⁸ Rothbard'ın düşüncesi, zorunlu askere almanın teşkil ettiği köleleştirme açık örneğini desteklemek üzere genellikle ileri sürülen tezi, yani bir başka ulus tarafından başlatılan bir saldırı durumunda koruyucu tedarik etme ihtiyacı iddiasını çürütmektedir. Rothbard'a göre, aslında zorunlu askere alma sisteminin bütünü “apaçık bir gönülsüz uşaklık”tan başka bir şey değildir, çünkü, çok basit olarak, genç insanlar, Devlet tarafından kaçırılmakta, orduya hapsedilmekte ve Devletin iradesine boyun eğdirilmektedir. Orduda, herhangi bir kimse, “eğer yetkililer öyle emrediyorlarsa, öldürmeye ve tehlikeye anında kendi hayatını vermeye zorlanabilmektedirler. Askerlik değilse, başka hangi şey gönülsüz köleliktir?”⁶⁹ Askere alınanların, eğer gerekiyorsa, hayatlarını toplum ve ülkeleri için feda etmeleri gerektiğini iddia edenlere, Rothbard şöyle sorar: “köleliği meşrulaştırmak için bir tılsım olarak kullanılan bu toplum veya bu ülke kimdir? Basitçe, askere alınan gençler dışında, o ülke toprakları üzerindeki bütün bireylerdir. Bu durumda toplum ve ülke, belli bireylerin çıkarlarını desteklemek için baskı yapmanın üzerini örtmek üzere kullanılan mistik soyutlamalardır”.⁷⁰

6. Sosyalizmin Uygulanamazlığı

Girişimci olarak devlet hakkındaki düşüncelerin bir sonucu da sosyalizmin imkânsızlığıdır. Rothbard, sosyalist bir rejimi şöyle tarif etmektedir: “sosyalizm ya da kollektivizm, bütün üretim araçlarına Devlet sahip olduğunda ortaya çıkar. Bu, özel girişimin zorunlu olarak ortadan kalkması ve önlenmesi, bütün üretim alanının Devlet tarafından tekelleştirilmesi demektir. Bu şekilde Devlet, zorunlu devlet tekeli ilkesini belli başlı birkaç girişimden, ekonomi-

⁶⁹ Ivi, s. 79-80.

⁷⁰ Ivi, s. 80. Bu, toplum, Devlet ve grup gibi kolektif varlıkların gerçek anlamda mevcut olmadıkları, sadece birtakım bireyleri gösteren isimler oldukları, bir klasik metodolojik bireycilik görüşüdür. Metodolojik bireycilik konusunda, bkz. F. A. VON HAYEK, *The Counter Revolution of Science. Studies on the Abuse of Reason*, Glencoe, The Free Press, 1995; L. VON MISES, *Human Action*, cit.; M. N. ROTHBARD, *Individualism and the Philosophy of Social Sciences*, Cato Paper n. 4, Cato Institute, San Francisco, 1979; D. ANTISERI, *Teoria e razionalità delle scienze sociali*, Borla Rome, 1989; *Trattato di metodologia delle scienze sociali*, UTET, Turin, 1996; *L'individualismo metodologico. Una Difesa*, D. ANTISERI, L. PELLICANI, *L'individualismo metodologico*, Angeli, Milan, 1992; L. INFANTINO, *L'ordine senza piano. Le ragioni dell'individualismo metodologico*, Armando Editore, Rome, 1998; İngilizce baskısı, *Individualism in Modern Thought: From Adam Smith to Hayek*, Routledge, London, New York, 1998; E. DI NUOSCIO, *Le ragioni degli individui*, Rubbettino, Soveria Mannelli, 1996.

⁷¹ M. N. ROTHBARD, *Power and Market*, cit., s. 184.

nin bütününe yayar. Bu ise, piyasanın zorla ortadan kaldırılmasıdır”.⁷¹ Serbest piyasa sistemi altında, fiyat oluşum mekanizması yoluyla girişimcilerin kaynakları nasıl tahsis edeceğini ve ne üreteceklerini tüketiciler belirlediğine göre, sosyalist bir ekonomide üretim nasıl düzenlenebilir? Ve özellikle, “üretim faktörlerinin bütün değişik kullanımlara tahsisine veya her bir faktörün her bir kullanımda elde edeceği gelire karar veren kimdir?” Rothbard’a göre “bir ekonominin düzenlenebileceği iki ve yalnızca iki yol vardır. Biri, özgürlük ve gönüllü tercihle olan, yani piyasanın yoludur. Diğeri ise zorlama ve dayatma ile olan, yani Devletin yoludur”. Bu nedenle ikinci yol, merkezî planlamanınkidir ve “ekonomi bilmeyenlere, sadece ikinci yol gerçek düzenlemeyi oluşturuyor” ve piyasa yoluyla ortaya çıkan karışıklık ve kaosa karşı koyuyor “gibi gelebilir”. Rothbard’a göre, kendiliğinden ve plansız olan “serbest piyasanın düzenlemesi, bütün bireylerin arzularını tatmin eden, hakikaten büyüleyici ve esnek bir yoldur ve Devlet işleyişi veya müdahalesinden çok daha verimli bir şeydir”.⁷² Piyasa, maliyetleri önceden tahmin etmek ve bu suretle ne kadar kâr edileceğini bilmek üzere yapılan ekonomik hesaplamalar temelinde fiyatları düzenler. “Tersine...” diye uyarıyor Rothbard, “...sosyalizmde yapılmaya çalışılan türden merkezî planlama, doğru fiyatlandırmadan mahrum eder ve böylece, maliyetleri ve fiyatları hesaplayamaz. İşte bu, merkezî sosyalist planlamanın başarısızlığının gittikçe daha fazla kanıtlanmış olmasının ana sebebidir”.⁷³ Serbest piyasa ve kolektivizm zıt kutupları arasında, değişen derecelerde özgürlük ilkesine ve kolektivizm ilkesine sahip rejimlerin oluşturduğu bir ara bölge vardır. Sonuç olarak Rothbard, ilk ve en önemli olan şu karara varır: “dolayısıyla, devlet mülkiyeti ya da kontrolünün her artışı, sosyalist veya kolektivisttir, çünkü bu, ekonomiyi tam sosyalizme bir adım daha yaklaştıran baskıcı bir müdahaledir”⁷⁴ ve şu hâlde, hem kaynak dağılımı ve hem de üretim, kaosa ve akıl dışılığa gittikçe daha fazla yaklaşmış olur.

7. Rothbard’ın Anarko-Kapitalizmde Hukuk ve Koruma Acenteleri

Adaletin yönetimi ve asayişin devamı konusunda, Rothbard bir anarko-kapitalist sistem teklif etmektedir. Rothbard’cı hipotez, yalnızca gönüllülük esasına göre finanse edilen ve tekelci olmayan yapıda, farklı hukuk sistemlerine –serbest rekabet ortamında çalışacak olan bir dizi koruma acentesi ve hizmet sağlayıcılar– imkân vermektedir. Haklarını korumak ve anlaşmazlıklarını halletmek üzere bireyler artık, Devletin bir tekelci düzenleme içinde sağladı-

⁷² Ibidem

⁷³ M. N. ROTHBARD, *For a New Liberty*, cit., s. 199.

⁷⁴ M. N. ROTHBARD, *Power and Market*, cit., s. 185.

ğı hizmetleri kullanmak zorunda olmayacaklar, yargıçların ve mahkemelerin piyasa düzeni içinde kendi aralarında rekabet edecekleri bir sistem gereğince, çeşitli koruma acenteleri arasında özgürce seçim yapabileceklerdir. Serbest piyasa ve rekabet, mutluluğa ve sayısız diğer amaçlara ulaşmanın en iyi yolu olduğundan, Rothbard, koruma acenteleri için bile bir serbest piyasa rejiminin arzu edilir olduğu üzerinde ısrarlıdır, bir başka ifadeyle o, aynı ülke topraklarında rekabet eden yönetim sistemleri görmeyi istemektedir. Ona göre, özel koruma acentelerinin ve mahkemelerin, âdil davranmaya ve sanığın haklarına saygı göstermeye de piyasa tarafından teşvik edileceğini açıklamak gerekir. Rothbard'ın izahına göre özel acenteler, âdil olmak ve kişi haklarına saygı göstermek konusunda piyasa motivasyonlarına sahip olacaklardır. Aynı şekilde, özel yargıçların da, âdil kararlar almada doğrudan çıkarları olacaktır. Çünkü, serbest piyasa düzenindeki tekeli olmayan bir adalet yönetimi sisteminde, özel mahkemeler ve koruma acenteleri için ayakta kalmak ve başarı, onların dürüstlük ve objektiflik şöhreti kazanmalarına bağlı olacaktır.⁷⁵

1970 tarihli *Power and Market*'te, Rothbard, koruma acenteleri sorununun tamamına yönelmekte ve “bu kitap, *Man, Economy and State*'in yayınlanmış versiyonunun zorunlu olarak aydınlatamadığı bir problemi tartışmaktadır: koruma acentelerinin, katıksız bir serbest piyasa ekonomisindeki rolü [...]. Bu kitabın birinci bölümü, savunma ve adlî uygulamanın da, tıpkı diğer hizmetler gibi, serbest piyasa tarafından sağlanabileceğini ve bu nedenle, söz konusu alanlarda bile devlet faaliyetine gerek olmadığını savunmaktadır. Böylece bu, mal veya hizmetlerin temininde devletin varlığına gerek bulunmadığını savunan, ilk devlet ekonomisi analizi olmaktadır”.⁷⁶ Bir serbest piyasa altında koruma servislerinin bulunması, “özgür toplum, yani kişilik veya mülkiyete tecavüz etmek üzere güç kullananlara karşı savunma durumu dışında fiziksel güç kullanımı olmaması aksiyomunun sürdürülmesi anlamına gelecektir. Bu ise, Devlet aygıtının ya da hükümetin tümüyle bulunmaması demek olacaktır”.⁷⁷ Ancak bu suretle sahici bir faaliyet özgürlüğü söz konusu olabilecektir, çünkü “böyle bir liberteryen savunma tedariki, serbest piyasa ve özgür bir topluma uygun düşecektir. Böylelikle, serbest piyasadaki bütün diğer mal ve hizmet sağlayıcıları gibi, savunma firmaları da serbestçe rekabet etmek zorunda olacaklardır [...]. Bütün diğer hizmetler gibi, savunma hizmetleri de ancak ve ancak pazarlanabilir olacaklardır”.⁷⁸

⁷⁵ M. N. ROTHBARD, *Society Without a State, Anarchism* içinde, eds. di J. R. Pennock, J. W. Chapman, New York University Press, New York, 1978, s. 191-192.

⁷⁶ M. N. ROTHBARD, *Power and Market*, cit., s. V-VI.

⁷⁷ İvi, s.2.

⁷⁸ Ibidem

Rothbard, hukuksuz bir toplum değil, devletsiz bir toplum düşünmektedir. Fakat onu yürürlüğe koyacak bir Devlet olmadan, bir hukuk kodu nasıl mümkün olacaktır? Bruno Leoni ve Hayek'in araştırmalarının izinden giden Rothbard, hukukun inşası için Devletin hiçbir şekilde gerekli olmadığı sonucuna varmaktadır.⁷⁹ Aslında genel hukuk, yüzyıllar boyunca geliştirilmiş olan çok miktarda kural ve ilkeyi kapsar. İngiliz anayasacılığına göre, gerçek hukuk töreye dayanır –değişik nesillerin mutabakatını kazanması sebebiyle bu kadar uzun süre devam etmiştir. Yasaların değeri, kullananlarca tasdik edilmiş bulunmaları gerçeğiyle kalıcı olan âdetlerden kaynaklanır.⁸⁰ Liberteryen bir toplumda yargıçları kimin atayacağını sorabilecek olanlara ise, Rothbard, Leoni'nin sözleriyle cevap vermektedir: “en yüksek uzmanlık şöhretine ve toplumun temel ortak hukuk ilkelerini bilecek ve uygulayacak akla sahip yargıçlara gidecek olan halkın, tâ kendisi”.⁸¹

Ama devletsiz bir dünya mümkün olabilir mi? Rothbard bir ütopyacı mıdır? Kelley'e göre liberteryenizm, aslında, serbest piyasa ütopyasını tanımlama girişimidir;⁸² fakat Llewellyn Rockwell, “Rothbard ütopyacı değildir” iddiasındadır ve şöyle devam eder: “onun görüşü, iktidar gücünün mümkün olan herhangi bir yolla sınırlanması gerektiği idi ve o, bunun olması için çalıştı”.⁸³ Anarko-kapitalizmin uygulama alanına konması ya da konmaması konusunda, Randall G. Holcombe, “uygulamaya dönük bir bakış açısından, sürecin, Rothbard'ın ideal durumunda, Friedman'ın ideal durumunda, ya da başka bir noktada sona erip ermeyeceği, şu an için konu dışı” olduğunu öne

⁷⁹ Bkz., B. LEONI, *Freedom and the Law*, Van Nostrand, Princeton, 1961; F. A. VON HAYEK, *Law, Legislation and Liberty*, 3 Cilt, University of Chicago Press, Chicago, 1973, 1976, 1979. Hayek'e göre “hak, yasamadan önce gelir”, fakat, her yasanın, yasa koyucunun bir ürünü olduğu fikri, “yapısalcı rasyonalizm”in “yanlış, hatalı bir sonucudur [...]. Her yasanın, yasa koyucunun iradesinden kaynaklandığı şeklindeki, bütün bir adlî pozitivizm kavramlaştırması, yapısalcılığın alâmeti olan voluntarist bir yanlış mantıktır”. (s. 94, 95)

⁸⁰ M. N. ROTHBARD, *For a New Liberty*, cit., s. 315-316. “Il corpo principale del diritto anglossasone, la giustamente celebre common law, fu sviluppato nel corso dei secoli da giudici in concorrenza che applicavano dei principi consuetudinari piuttosto che i decreti instabili dello Stato”. Rothbard, yargıçların rolünün, nasıl yasa yapmak olmadığını, fakat herkesçe kabul edilen Örf Hukuku'nun ilkeleri içinde yasayı bulmaya çalışmak olduğunu altını çizmektedir. (s. 315)

⁸¹ B. LEONI, *Freedom and the Law*, cit., s. 202. Leoni, yasa yapma enfasyonunu, Devletin yasama faaliyetine muazzam müdahalesini eleştirmekte ve çoğunluğun yasayı çok kolay şekilde değiştirebildiği, böylece yasanın kesinliği ilkesinin bile altını oyduğu bir bağlam içinde, yasa yapmanın, hukukun yerine sürekli ikame edildiğinin altını çizmektedir. Ayrıca Leoni, merkezî bir yasa yapma üzerine oturtulmuş olan yargı düzenini, bütün önemli kararların merkezde alındığı bir merkezî ekonomiye de benzetmektedir.

⁸² J. KELLEY, Op. cit., s. 81.

⁸³ L. ROCKWELL, *In Memoriam*, cit., s. 118.

sürer; yani, minimal bir Devlete mi, yoksa devletsiz bir topluma mı ulaşmamız gerektiği, şu andaki konuyla ilgili değildir. Esasında, “hangi nihâi sonucun en arzu edilir durum olacağını söylemek, gerçekten de mümkün değildir”, çünkü “uygulamada devletin azalması tedricen olacaktır [...]. En azından ilke düzeyinde, bütün devlet faaliyetleri yerine piyasa faaliyetlerini ikame etmenin nasıl mümkün olacağını tasvir etmek suretiyle, Rothbard, reformcuları daha az devlete doğru yönlendirmektedir. Böyle bir dünyanın uygulamada mevcut olup olmamasından bağımsız olarak, Rothbard gibi anarşistlerin hayal gücüne dayalı ve ikna edici tezleri, daha az devlet yönündeki akım için entelektüel bir temel sağlamak suretiyle, değerli bir hizmet görmektedir”.⁸⁴ Rothbard'ın Devlet ve devletçilik konusundaki radikal eleştirisi, Devletin insanların hayatlarına sürekli müdahale etmesi ve yurttaşlarının, onun koruyuculuğu ve mal ve hizmet sağlayıcılığındaki başarısızlığına olan -Reagan'ın Amerika'sı tarafından açıkça temsil edilmiş olan- hoşgörüsüzlüğünün işaretidir. Liberteryenizm, Reagan dönemindeki Amerika'nın hem yaratıcısı ve hem de ürünü olarak görülebilir.⁸⁵ Devlet çok fazla büyümüş olduğundan, onu küçültmek gereklidir ve Rothbard'ın bütün eserleri, bunun nasıl yapılacağını sergilemektedir. Bütün Devlet faaliyetlerinin hemen ve tamamen ortadan kaldırılması istese de, bizzat Rothbard, değişikliklerin ancak tedricen olabileceğini iyi biliyordu: “uygulamada muhtemel olmasa da, devletçiliğin hemen ortadan kaldırılması üzerinde ısrarla durmak, ahlâken tek mümkün kanaat idi. [...] Olabildiğimiz ölçüde gayretli bir biçimde hemen ortadan kaldırılmasında ısrar edersek, -eyvah!- sonunda aşama aşama ortadan kalkacaktır”.⁸⁶ Bütün kamusal faaliyetler için serbest piyasayı bir seçenek olarak teklif etmek suretiyle, Rothbard, Devlet krizi sorununu ön safa çıkarmakta, insanların dikkatinin devletçiliğin problemleri üzerine odaklanmasına yardım etmekte ve Devletin rolünü azaltması gereken bir reform için fikirler, işaretler sunmakta ve buna teşvik etmektedir. Böylece bize, anarko-kapitalizmin bir düzenleyici fikir olduğunu düşündürmektedir. Bu nedenle, asgari devlet faaliyetine taraftar liberteryenlerle anarko-kapitalist liberteryenler arasındaki eski tartışmanın⁸⁷ miadı dolmuş gibi görünmektedir. Birden fazla yazar,⁸⁸ liberteryenlerle kendilerini ayırandan ziyade, onlarla ortak oldukları şeyin, yani ortak düşmanın

⁸⁴ R. G. HOLCOMBE, *The Role of Government, Man, Economy and Liberty* içinde, cit., s. 279-280.

⁸⁵ E. J. DIONNE, Op. cit., s. 263.

⁸⁶ M. N. ROTHBARD, *For a New Liberty*, cit., s. 15.

⁸⁷ Bkz., R. A. CHILDS, *Objectivism and the State: An Open Letter to Ayn Rand*, << *The Rationalist Individualist Review* >> içinde, n. 10, Ağustos 1969; şu anda *Liberty Against Power* içinde, cit., s. 145-156.

⁸⁸ Bkz., J. L. KELLEY, Op. cit., s. 82; E. J. DIONNE, Op. cit.

-Devletin- altını çizme eğilimindedir. Yakın geçmişte ortaya çıktığı gibi, anarko-kapitalizm taraftarları ile minimum devlet faaliyeti yanlıları, sınırlarını aşacak ve saldırganlaşmaya başlayacak olan tehlike konusunda çok önemli bir ortak unsuru paylaştıkları için -her ikisi de sadece bir gece bekçisi olan Devlette aslen varolan tehlikelerden tam anlamıyla haberdardır- hiçbir zaman bir çatışma içinde olmamışlardır. Anarşistlerin dediği gibi, minimum devlet faaliyetine ulaşmak gerçekten mümkün olmasaydı bile, bu bizi, devletin suiistimallerini azaltmak için araçlar bulmaya çalışmak konusunda mazur göstermeyecekti. Devletin güç ve fonksiyonlarına daha fazla sınırlamalar getirmek, herkes için hayatın kalitesini yükseltmek ve daha özgür bir topluma doğru gitmek anlamına gelir.⁸⁹ Her şeye nüfuz eden Devleti konu ediniyoruz; dolayısıyla mevcut durumu gözlemek ve Devlet fonksiyonlarını azaltmaya doğru gitmek için teorik enstrümanlar elde etmek üzere, Avusturya ekonomisi ekolü ile geleneksel klasik liberalizmin en iyi yönlerini bir araya getiren bir teoriye ihtiyacımız var. Rothbard'da, "Leviathan'ı zincire vurma"nın araçlarını buluruz.⁹⁰

⁸⁹ N. S. KINSELLA, *Constitutional Structures in Defense of Freedom: Are They Possible?*, Avusturyalı Âlimler Konferansı'nda sunulan Bildiri, Ludwig Von Mises Institute, 3-4 Nisan 1998, Auburn, Alabama, USA.

⁹⁰ Ibidem.

Çeviren: Mustafa Erdoğan